

BARBARA SZCZAP, KATARZYNA JANIEC

<https://orcid.org/0000-0001-8137-049X>

<https://orcid.org/0000-0002-4198-3133>

Katalogowanie przedmiotowe publikacji z zakresu nauk biologicznych, rolniczych oraz medycznych z wykorzystaniem Deskryptorów Biblioteki Narodowej

DOI: 10.36155/RBN.50.00003

Wprowadzenie

Język informacyjno-wyszukiawczy to sztuczny język, którego funkcją jest odtwarzanie treści i formy publikacji oraz wyszukiwanie ich w zbiorze informacyjnym w odpowiedzi na zapytanie użytkownika¹. Poza funkcją opisową, czyli przedstawiającą treść publikacji za pomocą określonego słownictwa, bardzo ważna z punktu widzenia użytkownika katalogu biblioteki jest funkcja wyszukiwawcza, która ma za zadanie doprowadzić czytelnika do poszukiwanych informacji. Celem działalności informacyjnej jest udostępnienie informacji, a dokładniej pomoc użytkownikom w odnajdywaniu informacji w ogromnych zbiorach, jakimi mogą być katalogi biblioteczne². Dobry język informacyjno-wyszukiawczy powinien spełniać kilka podstawowych warunków.

1 J. Sadowska, T. Turowska, *Języki informacyjno-wyszukiawcze: katalogi rzeczowe*, Warszawa 1990, s. 7–8.

2 E. Chmielewska-Gorczyca, B. Sosińska-Kalata, *Informacja naukowa z elementami naukoznawstwa*, Warszawa 1991, s. 197.

- Zawierać pojęcia służące takiemu opisowi dokumentów, by użytkownik otrzymał najlepszą odpowiedź na formułowane zapytania, tzn. słownictwo powinno być dostatecznie szczegółowe,
- być jednoznaczny,
- charakteryzować się właściwym paradygmatem,
- być stosunkowo łatwo przyswajalny zarówno przez bibliotekarzy, jak i użytkowników [...]³.

Warto zwrócić uwagę szczególnie na ten ostatni punkt, ponieważ obecnie, w dobie ogólnodostępnego internetu i cyfryzacji danych, portale internetowe z których korzysta się na co dzień wyrobiły w nas konkretne nawyki lokalizowania interesujących informacji. Wyszukiwanie przez słowo, zawężanie wyników wyszukiwania przez odpowiednie filtry, czy nawet podążanie za podpowiedziami wyszukiwarki przy stosowaniu wyrażen synonimicznych do poszukiwanych elementów doprowadziły do tego, że taki sam system wyszukiwania chcielibyśmy przenieść do katalogów bibliotecznych. Prowadzenie kwerend w ten sposób jest łatwiejsze i bardziej intuicyjne. Biblioteki zaś, aby efektywnie zaspokajać potrzeby informacyjne swoich użytkowników, również powinny dostosować się do nowej rzeczywistości⁴.

Deskryptory Biblioteki Narodowej

Idei wprowadzenia Deskryptorów Biblioteki Narodowej przyświecało zwrócenie się serwisu bibliotecznego w stronę użytkownika. Na decyzję tę miały wpływ przede wszystkim spadek poziomu wykorzystania indeksu przedmiotowego w ciągu ostatnich kilku lat⁵ oraz zmiany w nawykach wyszukiwawczych użytkowników serwisów bibliotecznych⁶. Doskonale zdawano sobie sprawę,

3 J. Woźniak-Kasperek, *Tendencje w teorii i praktyce języków informacyjno-wyszukiwawczych*, w: *Opracowanie przedmiotowe – osiągnięcia naukowe i praktyka*, Warszawa 2004, s. 8.

4 K. Mituś, *Deskryptory Biblioteki Narodowej – geneza, tło teoretyczne i krótkie omówienie nowego sposobu opisu rzeczowego*, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 2017, t. 23, nr 1 (44), s. 121–144 – https://www.fides.org.pl/pdf/biuletyn/mitus_2017_1.pdf [dostęp: 30.08.2019].

5 M. Cichoń, J. Kalinowski, G. Federowicz, *Katalogowanie oparte na encjach*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2014, t. 45, s. 174 – https://rocznik.bn.org.pl/upload/pdf/40658_Rocznik_45_s.%20151-200.pdf [30.08.2019].

6 K. Trzaska, *Deskryptory Biblioteki Narodowej integracja potrzeb czytelników i bibliotekarzy* [skrót referatu] – http://www.mfb.confer.uj.edu.pl/documents/124884102/134559553/abs_trzaska.pdf/3c417755-eaac-4d91-9673-87765f751739 [30.08.2019].

że czytelnicy oczekują od serwisów bibliotecznych swobody w formułowaniu instrukcji wyszukiwawczej (co zapewnia system fasetowy), prostego słownictwa semantycznie zbliżonego do języka naturalnego oraz zlikwidowania konieczności budowania złożonych zapytań wyszukiwawczych w formie rozbudowanych haseł przedmiotowych⁷. Dotychczas stosowany język haseł przedmiotowych BN sprawiał trudności w wyszukiwaniu potrzebnych informacji. Działo się tak zapewne dlatego, że w JHP, jako języku prekoordynowanym, obowiązuje gramatyka pozycyjna, czyli kolejność poszczególnych elementów w zdaniu jest z góry ustalona (temat plus określniki), co wymusza na użytkownikach znajomość tych zasad⁸. Możemy tylko przypuszczać, jak niewielu czytelników znało te reguły. Nienaturalność słownictwa oraz duża liczba określników, a co za tym idzie trudność w sformułowaniu poprawnych haseł przedmiotowych prowadziła dodatkowo do zniechęcenia czytelników i decydowania się na wyszukiwanie za pomocą słów z opisu⁹. Deskryptory BN umożliwiają przejście z systemu, w którym strategię wyszukiwawczą ustala z góry katalogujący (jak to miało miejsce w przypadku JHP), na system, gdzie sposób wyszukiwania ustala sam użytkownik poprzez zawężanie wyników wyszukiwania przy użyciu filtrów.

Deskryptory Biblioteki Narodowej (DBN) są językiem informacyjno-wyszukiwawczym, wykorzystywanym zarówno w opisie przedmiotowym, jak i formalnym, opartym na słownictwie dotychczas stosowanego języka haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej (JHP BN)¹⁰.

Głównym założeniem DBN jest podzielenie haseł na mniejsze jednostki stanowiące oddzielne punkty dostępu. Przechodzimy w ten sposób z systemu prekoordynowanego na system postkoordynowany, gdzie strategię wyszukiwawczą ustala użytkownik. Możliwe staje się w ten sposób wykorzystanie wyszukiwania fasetowego, w którym czytelnik jest w stanie zawęzić wyniki wyszukiwania za pomocą filtrów do interesujących go informacji¹¹, a formy deskryptorów

7 J. Kalinowski, *Deskryptory Biblioteki Narodowej: narzędzie opracowania zbiorów bibliotecznych w dobie sieci semantycznej*, „Bibliotekarz” 2015, nr 6, s. 5.

8 K. Mituś, *Deskryptory Biblioteki Narodowej...*, s. 123.

9 K. Cyran, *Języki informacyjno-wyszukiwawcze w katalogach OPAC bibliotek państwowych wyższych szkół zawodowych*, „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2011, nr 2, s. 78–88 – <http://bbc.uw.edu.pl/publication/2054> [30.08.2019].

10 Biblioteka Narodowa. Dla bibliotekarzy. Deskryptory BN – <https://www.bn.org.pl/dla-bibliotekarzy/deskryptory-bn> [30.08.2019].

11 Ibidem.

czerpią z języka naturalnego, co dodatkowo ułatwia użytkownikowi wyszukiwanie informacji. Według Wiesława Babika, specjalisty w dziedzinie języków informacyjno-wyszukiwawczych, normą reprezentacji i wyszukiwania informacji staje się dziś język naturalny i tylko „podpięcie się” pod tę normę, może uratować języki informacyjno-wyszukiwawcze przed ich końcem¹².

W przeciwieństwie do JHP BN przedmiot publikacji w rekordach bibliograficznych jest indeksowany współrzędnie przez samodzielne deskryptory. Czytelnik tym samym nie musi znać skomplikowanych zasad formułowania haseł przedmiotowych wraz z doprecyzowującymi je określnikami by dotrzeć do interesujących go informacji. Podana informacja wpisuje się w definicję języka deskryptorowego, według której język deskryptorowy to „język informacyjno-wyszukiwawczy, w którym słownictwo (deskryptory) jest równokształtne z wyrażeniami języka naturalnego, a gramatyką są reguły indeksowania współrzędnego”¹³. Polega ono na tworzeniu charakterystyk wyszukiwawczych publikacji za pomocą swobodnie zestawionych wyrażeń w dowolnym szyku. Wyszukiwanie fasetowe zapewnia zawężanie wyników do odpowiednich kategorii przedmiotowych lub formalnych, umożliwiając tym samym wysoki poziom szczegółowości kwerendy. Wszystkie rozwiązania mają na celu ułatwienie czytelnikowi dostępu do informacji.

Wraz z wprowadzeniem w styczniu 2017 roku Deskryptorów Biblioteki Narodowej zmienił się także system katalogowania publikacji. Odpowiedzialność za słownictwo dziedzinowe i opracowanie publikacji z zakresu danej nauki ponoszą wyspecjalizowani bibliotekarze dziedzinowi, ciężar tworzenia deskryptorów przedmiotowych spoczywa na nich. Spowodowała to (jak również zasada określenia przedmiotu publikacji na takim samym poziomie szczegółowości, jak opracowywany materiał biblioteczny), znaczny wzrost liczby nowych haseł przedmiotowych. Poniższa tabela przedstawia liczbę nowo powstałych deskryptorów do końca roku 2018 w zakresie nauk biologicznych, rolniczych i medycznych w porównaniu z latami 2014, 2015, 2016 i 2017¹⁴.

Liczba haseł przedmiotowych stale wzrasta, a w roku 2017, w którym wprowadzono deskryptory, ich liczba potroiła się niemal w każdej omawianej dziedzinie. Warto zwrócić uwagę, że przeważającą liczbę deskryptorów z biologii stanowią hasła z zakresu systematyki. Ich liczba jest tak duża, ponieważ deskryptory te są

12 W. Babik, *O potrzebie nowej definicji języka informacyjno-wyszukiwawczego*, w: *Nauka o informacji w okresie zmian: koncepcje, metody, badania, praktyki*, praca zbiorowa pod red. B. Sosińskiej-Kalaty; przy udziale M. Przystek-Samokowej i Z. Wiorogórskiej, Warszawa 2013, s. 129–145.

13 J. Sadowska, T. Turowska, *Języki informacyjno-wyszukiwawcze...*, s. 71.

14 Dane z systemu bibliotecznego Sierra.

tworzone na potrzeby opracowania publikacji również z zakresu innych dziedzin, niż tylko biologia (z farmacji, rolnictwa, zootechniki), np. do artykułu dotyczącego uprawy pietruszki zwyczajnej, który w założeniu jest publikacją w ujęciu rolniczym, deskryptor przedmiotowy *Pietruszka zwyczajna* będzie deskryptorem z zakresu biologii.

W dalszej części artykułu chcemy przedstawić praktyczne aspekty tworzenia i stosowania deskryptorów przedmiotowych z nauk przyrodniczych i medycznych, zebrane na podstawie naszych dotychczasowych doświadczeń jako bibliotekarzy dziedzinowych.

Tabela 1. Liczba nowo powstałych haseł przedmiotowych / deskryptorów w zakresie nauk biologicznych, rolniczych i medycznych w latach 2014–2018

	2014	2015	2016	2017	2018
Biologia	95	61	285	839	876
Medycyna i zdrowie	86	40	222	589	438
Rolnictwo i leśnictwo	39	5	35	91	161
Ochrona środowiska	6	1	16	41	21
Opieka nad zwierzętami i weterynaria	13	1	17	31	49

Tworzenie nowych deskryptorów

1. Czy w ogóle tworzyć nowy deskryptor przedmiotowy?

Pierwszą decyzją, jaką musimy podjąć, jest decyzja, czy konieczne jest tworzenie nowego deskryptora. Podstawowym źródłem jest opracowywana publikacja – książka albo artykuł – w którym hasło to występuje.

Zanim zdecydujemy się na stworzenie nowego deskryptora przedmiotowego należy na początku sprawdzić, czy dany deskryptor nie istnieje w bazie pod inną nazwą polską lub np. pod nazwą w języku angielskim. Jeśli istnieje – należy się zastanowić, która nazwa jest właściwsza: ta, pod którą deskryptor występuje w bazie, czy ta, która jest proponowana na podstawie naszego obiektu.

Może się też zdarzyć, że w bazie jest już deskryptor o podobnym, choć nie tym samym znaczeniu. Trzeba wziąć wtedy pod uwagę, że katalogującym nie mającym dogłębnej znajomości tematu, może sprawić trudność użycie odpowiedniego deskryptora w opisie bibliograficznym – nie będzie wiedział, który z dwóch podobnych terminów jest właściwszy dla opisu jego publikacji.

Przykłady:

150 Zasięg geograficzny	150 Zoogeografia
450 Obszar występowania	450 Geografia zwierząt
450 Zasięg występowania	450 Rozmieszczenie zwierząt

W tym przypadku oba terminy dotyczą rozmieszczenia organizmów, przy czym zoogeografia (lub fitogeografia) to nauka zajmująca się badaniem rozmieszczenia organizmów zwierzęcych (roślinnych) na kuli ziemskiej¹⁵, pojęcie szersze, opisujące występowanie danego taksonu globalnie, a zasięg geograficzny to konkretny obszar, na którym żyje określony gatunek roślin lub zwierząt. Oba terminy mają jednak podobne znaczenie.

Inny przykład:

150 Liczebność populacji	150 Dynamika liczebności populacji
450 Liczba osobników w populacji	450 Dynamika populacji
	450 Population dynamics

Liczebność populacji to liczba osobników w konkretnym momencie, a dynamika liczebności populacji przedstawia zmiany liczebności w podanym czasie. Różnica ta może być jednak trudna do uchwycenia dla katalogera.

W przedstawionych przykładach, ze względów merytorycznych, zdecydowano jednak o stworzeniu nowych deskryptorów. Czasem, dla pełnego wyjaśnienia znaczenia terminu przydatne jest dodanie noty stosowania w rekordzie wzorcowym.

150 Zarządzanie środowiskiem

450 Zarządzanie ochroną środowiska

680 |ideskryptor|a- Zarządzanie środowiskiem|inie stosuje się do publikacji dotyczących zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwie.

2. Źródła informacji przy tworzeniu nowego deskryptora

Kiedy zdecydujemy się już na stworzenie deskryptora przedmiotowego, w następnym kroku konieczne jest sprawdzenie dostępnych źródeł naukowych na potwierdzenie wystąpienia danego elementu rzeczywistości (zjawiska bądź obiektu).

¹⁵ Słownik języka polskiego, ortograficzny, wyrazów obcych i słownik do gier w jednym – <https://sjp.pl/zoogeografia> [30.08.2019].

Przepisy katalogowania zalecają:

Przy doborze deskryptora wykorzystuje się następujące źródła informacji:

- encyklopedie;
- słowniki, tezaury dziedziny i korpusy językowe;
- bazy bibliotek narodowych;
- inne bazy danych;
- katalogowany dokument;
- publikacje specjalistyczne z danej dziedziny;
- wyszukiwarki i strony internetowe, informatory, publikacje promocyjne, statuty, korespondencje itp.¹⁶

Przy tworzeniu haseł z nauk ścisłych i medycy szczególnie przydatne jest potwierdzenie terminów w tezaursach dziedziny. Bibliotekarze dziedziny nauk przyrodniczych i medycznych BN korzystają z następujących baz informacji:

- Vascular Plants of Poland. A Checklist. Krytyczna lista roślin naczyniowych Polski – <http://bomax.botany.pl/ib-db/check/>
- Zwierzęta objęte ścisłą ochroną gatunkową w Polsce (od 2017) – [https://pl.wikipedia.org/wiki/Zwierz%C4%99ta_obj%C4%99te_%C5%9Bcis%C5%82%C4%85_ochron%C4%85_gatunkow%C4%85_w_Polsce_\(od_2017\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Zwierz%C4%99ta_obj%C4%99te_%C5%9Bcis%C5%82%C4%85_ochron%C4%85_gatunkow%C4%85_w_Polsce_(od_2017))
- Lista gatunków roślin objętych ścisłą ochroną w Polsce – https://pl.wikipedia.org/wiki/Lista_gatunk%C3%B3w_ro%C5%9Blin_obj%C4%99tych_%C5%9Bcis%C5%82%C4%85_ochron%C4%85_w_Polsce
- Complete Checklist of the Birds of the World (Kompletna lista ptaków świata) – <http://listaptakow.eko.uj.edu.pl/>
- International Union for Conservation of Nature's Red List of Threatened Species (Lista gatunków zagrożonych na świecie IUCN) – <http://www.iucnredlist.org/>
- Medical Subject Headings 2019 (MeSH) – <https://meshb.nlm.nih.gov/search>
- International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 10th Revision (Międzynarodowa klasyfikacja chorób ICD-10 Version: 2016) – <http://apps.who.int/classifications/icd10/browse/2016/en>

¹⁶ Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania – [http://przepisy.bn.org.pl/deskryptory/zasady-tworzenia-deskryptorow-bn# \[30.08.2019\]](http://przepisy.bn.org.pl/deskryptory/zasady-tworzenia-deskryptorow-bn# [30.08.2019]).

- Baza kodów chorób ICD-10 – <http://icd10.com.pl/>
- The Bacterial Diversity Metabase – <https://bacdive.dsmz.de/>
- Centralna Biblioteka Rolnicza im. M. Oczapowskiego w Warszawie. Tezaurus Agrovoc – <https://cbr.gov.pl/index.php/bazy-danych/tezaurus-agrovoc.html>

Warto również sprawdzić, jak wyglądają deskryptory przedmiotowe w innych bibliotekach narodowych:

- Library of Congress. Authority Headings Search – <https://authorities.loc.gov/cgi-bin/Pwebrecon.cgi?DB=local&PAGE=First>

Często katalogowany materiał biblioteczny lub inne publikacje z tej dziedziny (np. US National Library of Medicine. National Institutes of Health. PubMed – <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/>) dostarczają informacji na temat projektowanego deskryptora. Jest to szczególnie istotne w biologii i medycynie, gdzie przybywa nowych określeń, pojęć, opisów procedur lub technik wykonania, a nowych terminów nie ma jeszcze w encyklopediach i podręcznikach.

W praktyce sprawdzamy również, czy i jak dany termin funkcjonuje w internecie. Powinniśmy sprawdzić w wyszukiwarce liczbę wyników – jeśli jest bardzo niewielka, to może być sygnał, że taki termin nie jest rozpowszechniony. Możemy sięgnąć do Wikipedii, Encyklopedii PWN, portali fachowych (specjalistycznych portali lekarskich w przypadku medycyny). Zwracamy też uwagę na liczbę wystąpień potencjalnego deskryptora w tytułach publikacji znajdujących się w bazie.

3. Wybór nazwy głównej deskryptora przedmiotowego – pole 150 w naukach biologicznych, rolniczych i medycznych

A. Stosujemy nazwę najbardziej rozpowszechnioną wśród użytkowników języka polskiego

Gdy decyzja o stworzeniu nowego hasła zapadnie, musimy zdecydować o formie hasła głównego, jaka powinna zostać przyjęta dla danego elementu rzeczywistości. Zgodnie z definicją deskryptory przedmiotowe wskazują konkretny lub abstrakcyjny element rzeczywistości, który został przedstawiony

w opracowywanej publikacji, np. wydarzenie, termin, pojęcie abstrakcyjne, zjawisko, czynność, itp. W przypadku istnienia różnych nazw jako deskryptor wybiera się nazwę najbardziej rozpowszechnioną wśród użytkowników języka polskiego.

Reguła wydaje się prosta, ale mogą pojawić się wątpliwości.

Czasem najbardziej rozpowszechniona jest nazwa nieprawidłowa albo niejednoznaczna: wtedy jednak kierujemy się poprawnością nazwy. Sztandarowym przykładem nieprawidłowego użycia nazw mogą być tu terminy „ekologia” i „ochrona środowiska”. W rozumieniu potocznym terminy te są nieomal tożsame: wszystko to, co dotyczy szeroko rozumianej ochrony środowiska to ekologia, a przymiotniki oddające cechę taką jak „korzystny dla środowiska” albo „pozyskany z poszanowaniem ochrony środowiska”, zyskują określenie „ekologiczny”. Tymczasem ekologia to nauka o funkcjonowaniu środowiska, ekosystemów, a ochrona środowiska dotyczy ochrony przyrody i środowiska oraz wszelkich działań z tym związanych.

Te dwa terminy muszą być zatem rozdzielone i stworzone jako dwa oddzielne deskryptory przedmiotowe: *150 Ekologia* i *150 Ochrona środowiska*.

Najbardziej rozpowszechniona może być nazwa pospolita, a nie nazwa poprawna naukowo.

Z taki przykładem mamy do czynienia w przypadku ziół:

150 Lebidka pospolita

450 Dziki majeranek

450 Macierduszka

450 Macierzycza

450 Oregano

450 Origanum vulgare

Według zasad DBN wydawałoby się, że za hasło główne powinniśmy przyjąć Oregano, ale problem z przejściem odpowiedniej nazwy jest w tym przypadku bardziej złożony. Nazwa systematyczna rośliny to lebidka pospolita, natomiast nazwa szeroko rozpowszechnionego zioła, którym są liście lebidki, to oregano. Pola semantyczne oregano i lebidki nie są ze sobą tożsame. Dodatkowo,

musimy rozstrzygnąć problem, czy tworzone hasła są skierowane przede wszystkim do naukowców używających specjalistycznych terminów, czy też do przeciętnych użytkowników nieznających nazw naukowych, dla których oregano to po prostu przyprawa. Różne mogą być też publikacje, w których miałyby być użyty odpowiedni termin, np. w publikacjach naukowych dotyczących ekologii rośliny lub jej wykorzystania w medycynie bardziej właściwa byłaby nazwa naukowa, a w poradnikach kulinarnych i książkach kucharskich bardziej odpowiednie byłoby hasło *Oregano*.

Przyjęto rozwiązanie, że w polu 150 dajemy nazwę naukową, a pozostałe określenia – w tym nazwę oregano stosowanego w kuchni – dajemy jako odsyłacz całkowity w polu 450. Taki odsyłacz całkowity w polu 450 zapewnia dodatkowy punkt dostępu do danego deskryptora. Być może w przyszłości w takim przypadku warto byłoby jednak zastanowić się nad stworzeniem dwóch oddzielnych deskryptorów: dla rośliny oraz dla produktu z niej otrzymanego. Wciąż otwarte pozostaje jednak pytanie, jak tworzyć deskryptory przedmiotowe, żeby były najłatwiejsze do wyszukania zarówno dla czytelnika-amatora, jak i dla czytelnika naukowca.

W terminach specjalistycznych najbardziej rozpowszechniona może być nazwa w innym języku. Dopuszcza się przejęcie nazwy obcej w polu 150, jeżeli jest ona bardziej rozpowszechniona wśród użytkowników języka polskiego, lub jeżeli nazwa w języku polskim nie występuje.

Przykłady:

150 CRISPR-Cas system

150 Vehiculum (farmacja)

Jeżeli nazwa polska i nazwa obca są równie rozpowszechnione, jako deskryptor przejmuje się nazwę polską.

Tworzenie haseł z zakresu systematyki biologicznej. Jeśli jest rozpowszechniona nazwa polska, to tworzymy deskryptor przedmiotowy w języku polskim. Gatunki roślin, zwierząt, grzybów, bakterii lub protistów często nie mają nazw w języku polskim, a jedynie po łacinie – i wtedy do pola 150 wybieramy nazwę łacińską.

Tak więc mamy:

150 Sosna zwyczajna	150 <i>Laudakia tuberculata</i> (gad z rodziny Agamowatych)
450 <i>Pinus silvestris</i>	

Czasem, zwłaszcza w publikacjach specjalistycznych, nazwą najbardziej rozpowszechnioną jest akronim nazwy angielskiej.

150 ECMO

450 Extracorporeal Membrane Oxygenation

450 Pozaustrojowe wspomaganie oddychania

Akronim taki musi być jednoznaczny – jeśli nie jest, trzeba dodać dopowiedzenie uściślające, jakiej dziedziny lub kategorii pojęć dotyczy deskryptor.

W niektórych przypadkach dla większej jednoznaczności, dołączamy akronim za hasłem głównym. W naukach ścisłych zazwyczaj jest on w języku polskim lub angielskim.

150 Polimorfizm pojedynczego nukleotydu (SNP)

450 Single Nucleotide Polymorphism

450 SNP

150 Obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO)

450 Obszary Specjalnej Ochrony

450 OSO

Niekiedy dla określenia jednoznacznego znaczenia deskryptora konieczne jest dodanie dopowiedzenia, będącego doprecyzowaniem terminu, np. przez podanie dziedziny.

W deskryptorach przedmiotowych stosuje się dopowiedzenia chronologiczne, geograficzne i uzupełniające. [...] Dopowiedzenia uzupełniające stosuje się w przypadku nazw wymagających rozróżnienia lub nazw wieloznacznych. Stosuje się dopowiedzenia w postaci wyrażen pospolitych, które możliwie najbardziej precyzyjnie wskazują znaczenie terminu¹⁷.

17 Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania – <http://przepisy.bn.org.pl/deskryptory/zasady-tworzenia-deskryptorow-bn#> [30.08.2019].

Dopowiedzeniem może być dziedzina nauki, z której pochodzi dana nazwa.

150 Nowy gatunek (systematyka)

150 Zbiór (rolnictwo)

W niektórych sytuacjach jest to konieczne dla rozróżnienia tak samo brzmiących nazw.

150 Kiwi (owoc)	150 Kiwi (ptak)
450 <i>Actinidia chinensis</i> var. <i>deliciosa</i>	450 Apterygiformes
150 Łysiczka (grzyb)	150 Łysiczka (Twierdza Przemysł)
450 <i>Psilocybe</i>	550 wg aTwierdza Przemysł
550 wg aGrzyby halucynogenne	

B. Nowo tworzony deskryptor przedmiotowy dostosowujemy poziomem szczegółowości do publikacji, na podstawie której jest on tworzony

Według zasad opracowania przedmiotowego Deskryptorów BN możliwy jest bardziej szczegółowy opis przedmiotowy danej publikacji – określamy temat książki i artykułu na takim samym poziomie, jak opisywany obiekt.

Dzieje się tak nawet w przypadku, kiedy mamy tylko jeden opis bibliograficzny, który jest bezpośrednią przesłanką dla tworzenia deskryptora przedmiotowego. Zakładamy bowiem, że w ten sposób do danej publikacji ma szansę dotrzeć czytelnik szukający prac na bardzo wąski, konkretny temat. Nie tylko umożliwiamy znalezienie publikacji dotyczących konkretnego związku, organizmu czy choroby, ale również nowy deskryptor przyczynia się do wzbogacania tezaury z danej dziedziny, stworzenia bardziej precyzyjnej, bogatszej siatki połączeń.

Szczególnie w przypadku, kiedy dany termin – potencjalny nowy deskryptor – nie występuje w tytule, co uniemożliwia wyszukanie danego terminu przez słowo, konieczne jest stworzenie nowego hasła (na przykład deskryptor *Peptydy opioidowe* w artykule *Effects of single injection of naloxone and DAMGO within nucleus accumbens septi in the plus maze test in rats*).

Często mamy do czynienia z sytuacją, kiedy zastanawiamy się, czy lepszym wyjściem w opisie przedmiotowym nie będzie stworzenie szerszego hasła, na przykład do artykułu *Studies on the antioxidant and xanthine oxidase inhibition potential of Heliotropium crispum* stworzenie deskryptora *Oksydazy* zamiast

Oksydaza ksantynowa. Takie rozwiązanie ma swoje dobre i złe strony. Dobre – bo szersze hasło lepiej porządkuje informacje w bazie, można do niego dołączyć jako węższe inne oksydazy (oksydazę lizylową, oksydazę cytochromową i inne); złe – bo w takiej sytuacji znalezienie publikacji na temat oksydazy ksantynowej będzie trudniejsze.

C. Nie tworzymy nowych deskryptorów przedmiotowych, o ile nie mają pokrycia w publikacji – baza BN nie jest bazą encyklopedyczną

Baza BN nie jest kompletnym i zhierarchizowanym zbiorem informacji w poszczególnych dziedzinach. Nie mamy możliwości, ani nie jest naszym celem stworzenie takiego systemu informacyjnego – z konieczności przygotowane przez nas nowe deskryptory przedmiotowe są jedynie elementami zbioru informacji z danego tematu. Poprzez tworzenie powiązań węższy / szerszy próbujemy umiejscowić hasło w systemie hierarchicznym i tym samym uzupełniać go, ale nie wypełniamy luk w bazie.

4. Tworzenie odsyłaczy całkowitych – pole 450

Gdy zdecydujemy się na formę hasła głównego, pozostałe formy określające ten sam element rzeczywistości zapisujemy w polach 450 jako odsyłacze całkowite. Kierują one od formy hasła nie przyjętej w danym systemie wyszukiwawczym do formy przyjętej. Według przepisów BN są to:

- rozpowszechnione warianty nazwy przedmiotu;
- pojęcia abstrakcyjne lub inne elementy rzeczywistości z tej kategorii, np. nazwy równorzędne, skrócone, potoczne, naukowe, popularne, spopularyzowane, uproszczone, archaiczne itp. [...]¹⁸.

Stosowanie odsyłaczy całkowitych ułatwia kwerendę wyszukiwawczą, zwiększając liczbę punktów dostępu i umożliwia łatwiejsze wyszukiwanie danego hasła.

W naukach biologicznych, medycznych i rolniczych odsyłacze całkowite to najczęściej:

¹⁸ Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania – <http://przepisy.bn.org.pl/deskryptory/zasady-tworzenia-deskryptorow-bn#14-jzyk-i-pisownia-nazwy> [30.08.2019].

a. Nazwy synonimiczne, bliskoznaczne, np.:

150 Drewno (tkanka)

450 Ksylem

150 Profilaktyka zdrowotna

450 Profilaktyka chorób

450 Profilaktyka lecznicza

450 Profilaktyka medyczna

450 Profilaktyka zdrowia

150 Rolnictwo społeczne

450 Rolnictwo opiekuńcze

b. Nazwy w innych językach, pojawiające się w publikacji, bądź też takie, które są często równie rozpowszechnione wśród użytkowników języka polskiego

– w systematyce, o ile deskryptor przedmiotowy jest w języku polskim, pole 450 to obowiązkowo nazwa łacińska organizmu

150 Kleszcz pospolity

450 Ixodes ricinus

W biologii, a także w medycynie w polu 450 zapisujemy nazwę po angielsku oraz czasem, w razie potrzeby, w innym języku (np. po łacinie). Terminy medyczne po angielsku sprawdzamy w Medical Subject Headings 2019.

150 Bank genów

450 Gene bank

150 Zespół górnego otworu klatki piersiowej (TOS)

450 Syndroma aperturae thoracis superioris

450 Thoracic outlet syndrome

Terminy węższe, jeśli z jakichś powodów nie chcemy wprowadzać do katalogu, ponieważ np. wydają się one w tym momencie zbyt szczegółowe. Możemy je usamodzielnąć, kiedy pojawi się publikacja na dany temat.

150 Bioakumulacja

450 Fitoakumulacja

150 Udomowienie gatunków

- 450 Udomowienie roślin
- 450 Udomowienie zwierząt

Plusem takiego rozwiązania jest, że zbiera wszystkie terminy pod jednym hasłem, minusem – że jest nieprecyzyjne i nieco mylące, a i tak zazwyczaj wydzielamy taki odsyłacz całkowity jako oddzielne hasło, co powoduje konieczność rozdzielania podpiętych powiązań i melioracji opisów.

Skróty

- 150 Narodowy Program Leśny**
- 450 NPL

Nazwy potoczne

- 150 Omacnica spichrzanka**
- 450 Mól spożywczy
- 150 Serdecznik pospolity**
- 450 Gęsia stopa
- 450 Lisi ogon
- 450 Lwie serce

W odsyłaczach całkowitych możemy także umieszczać formy danego elementu rzeczywistości w liczbie mnogiej lub w zmienionym szyku, jeśli nazwa składa się z kilku wyrazów. Nie trzeba chyba mówić, jak ważne jest stosowanie odsyłaczy całkowitych i umieszczenie ich w rekordach wzorcowych, ponieważ dodajemy punkty dostępu, umożliwiając łatwiejsze wyszukiwanie danego hasła, a także zapobiegamy tworzeniu dubletów.

5. Tworzenie odsyłaczy uzupełniających – powiązania węższe / szersze i kojarzeniowe – pole 550

Równie ważne przy tworzeniu nowych deskryptorów przedmiotowych jest powiązanie ich z istniejącymi już w bazie hasłami. Umieszczamy je w polu 550 jako odsyłacze uzupełniające. Stosowane są one w celu ograniczenia albo rozszerzenia pola wyszukiwawczego i łączą terminy pozostające w jakimkolwiek związku ze sobą. Odsyłacze uzupełniające wskazują dodatkowe deskryptory przedmiotowe odnoszące się do zagadnień podrzędnych, pokrewnych lub nadrzędnych. Terminy

te łączymy obustronnie. Trzeba pamiętać, aby w odsyłaczach uzupełniających zachować właściwą hierarchię, która pozwoli przejść od zagadnień najwęższych do najszerzych¹⁹.

Przepisy BN określają to następująco:

Deskrytory przedmiotowe powiązane są relacjami:

- nadrzędności i / lub podrzędności między deskryptorami szerszymi i/lub węższymi znaczeniowo,
- skojarzeniowymi między deskryptorami dowolnych typów²⁰.

Powiązania węższe / szersze – zapisywane w 550 jako |wg|a i |wh|a

Powiązania węższe / szersze umożliwiają osadzenie nowego deskryptora w konkretnym miejscu w danej dziedzinie. Pozwalają określić do jakiej szerszej kategorii należy nowe hasło, a z drugiej strony – jakie węższe terminy można zaliczyć do tej kategorii.

150 Wirusowe zapalenie wątroby

550 |wg|aChoroby wątroby

550 |wg|aChoroby zakaźne ludzi

550 Niewydolność wątroby

550 Wątroba

550 |wh|aWirusowe zapalenie wątroby typu A

550 |wh|aWirusowe zapalenie wątroby typu B

550 |wh|aWirusowe zapalenie wątroby typu C

550 |wh|aWirusowe zapalenie wątroby typu D

550 |wh|aWirusowe zapalenie wątroby typu E

Przy tworzeniu powiązań węższe / szersze w naukach biologicznych, rolniczych i medycznych ważnych jest kilka zasad.

- A. Odsyłacze uzupełniające węższe / szersze w polu 550 powinny należeć do tej samej kategorii pojęć

19 J. Sadowska, T. Turowska, *Języki informacyjno-wyszukiawcze...*, s. 108–112.

20 Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania – <http://przepisy.bn.org.pl/deskrytory/zasady-tworzenia-deskryptorow-bn#87-odsylnice> [30.08.2019].

Rozważmy przykład powiązań między wirusem HIV a AIDS:

150 HIV	150 AIDS
550 wg aRetrowirusy	550 wg Choroby zakaźne ludzi
550 AIDS	550 HIV

Wirus HIV, choć jednoznacznie kojarzy się z AIDS, należy do szerszej kategorii *Retrowirusy*, a chorobę AIDS należy powiązać w polu 550 jedynie kojarzeniowo; podobnie AIDS należy do szerszej kategorii *Choroby zakaźne ludzi*, a HIV jest tylko odsyłaczem kojarzeniowym.

Inny przykład:

150 Rdza koronowa (choroba)	150 Rdza jęczmienia
550 wg aChoroby roślin	550 wg aRdze

W tym przypadku mamy do czynienia z dwoma znaczeniami terminu *Rdza*. Słowo rdza może oznaczać zarówno chorobę, jak i rodzaj grzybów. Rdza koronowa to choroba i zaliczamy ją, w tej samej kategorii pojęć, do chorób roślin, natomiast rdza jęczmienia to gatunek grzyba, więc wyższa kategoria dla tego hasła to rodzaj grzybów: rdze. Zbieżność nazwy grzyba i choroby jest myląca.

W wielu nowotworzonych deskryptorach nie można określić odsyłaczy uzupełniających węższy / szerszy; stosujemy wtedy tylko powiązania kojarzeniowe.

- B. W systematyce biologicznej nowy deskryptor przyporządkowujemy do pierwszego najbliższego wyższego taksonu systematycznego

150 Dąb szypułkowy

550 |wg|aDąb, nie: |wg|aBukowate

Jeśli nie mamy w bazie bezpośrednio wyższego taksonu systematycznego, przypisujemy deskryptor do pierwszego najbliższego wyższego taksonu.

150 Ambrowiec amerykański

550 |wg|aOkrytonasienne

W przypadku ambrowca nie mamy w bazie żadnego taksonu pośredniego (rodzaj, rodzina, rząd) i dlatego przyporządkowujemy to hasło wyżej, do gromady *Okrytonasienne*.

Ważne jest, żeby po przyporządkowaniu hasła do wyższej kategorii sprawdzić, czy układ systematyczny w bazie jest aktualny. Gdy uzupełniamy brakujący poziom systematyczny, przypisujemy deskryptory pod aktualnie najbliższą wyższą kategorię taksonomiczną.

150 Ważki

450 Odonata

550 |wg|aOwady

550 |wh|aGłolica mała

550 |wh|aŁątka zalotna

550 |wh|aSzablak (owad)

550 |wh|aTrzepla zielona

Utworzono hasło *Ważki różnoskrzydłe*, a hasła *Szablak (owad)* i *Trzepla zielona* zostały przesunięte z rzędu *Ważki* do podrzędu *Ważki różnoskrzydłe*.

150 Ważki różnoskrzydłe	150 Ważki
450 Anisoptera	450 Odonata
550 wg aWażki	550 wg aOwady
550 wh aSzablak (owad)	550 wh aGłolica mała
550 wh aTrzepla zielona	550 wh aŁątka zalotna
	550 wh aWażki różnoskrzydłe

Konieczna może być także melioracja opisów bibliograficznych.

C. Nowo tworzony deskryptor może być przyporządkowany do więcej niż jednej wyższej kategorii

150 Pęcherzowe oddzielanie się naskórka

550 |wg|aChoroby genetyczne

550 |wg|aChoroby skóry

W systematyce szersza kategoria to najbliższa jednostka nadrzędna oraz ewentualnie kategorie ekologiczne, anatomiczne, lub kategorie użyteczności z punktu widzenia człowieka.

150 Ficus burtt-davyi

550 |wg|aEndemity

550 |wg|aFigowce

150 Bylica draganek

550 |wg|aAstrowate

550 |wg|aPrzyprawy

550 |wg|aRośliny lekarskie

Powiązania kojarzeniowe zapisywane w polu 550

Odwołujemy się tu do kategorii, z którymi dany element może być powiązany, ale nie jest to relacja węższy / szerszy. Staramy się nie dodawać niepotrzebnych skojarzeń, aby nie wprowadzać szumu informacyjnego. Niektóre deskryptory są powiązane z innymi tylko przez powiązania kojarzeniowe; trudno wpisać je w szerszą kategorię.

150 Rezerwa jajnikowa

550 Hormon anty-Müllerowski

550 Jajnik

550 Komórka jajowa

550 Pęcherzyki jajnikowe

550 Płodność

550 Zapłodnienie

W naukach przyrodniczych i medycynie odsyłacze kojarzeniowe tworzymy przez powiązania z podobnymi procesami, organizmami, rodzajami terapii, technikami leczenia.

150 Zakwit wody

550 Eutrofizm

550 Fitoplankton

550 Morza

550 Sinice

550 Trofia wód

550 Zbiorniki wodne

150 Dawkowanie leku

550 Działanie uboczne leków

- 550 Farmakokinetyka
- 550 Farmakologia
- 550 Hormezy
- 550 Interakcje leków
- 550 Leczenie
- 550 Leki
- 550 Leki o modyfikowanym uwalnianiu
- 550 Podawanie leku
- 550 Program lekowy
- 550 Receptura

Wiązanie deskryptorów przedmiotowych przez powiązania kojarzeniowe jest w dużej mierze subiektywne i zależy od katalogera. Powinno się unikać powiązań zbyt odległych lub niejednoznacznych, w powiązaniach kojarzeniowych nie dodajemy również deskryptorów geograficznych.

Dzięki odsyłaczom uzupełniającym tworzymy siatkę powiązań deskryptorów między sobą; możliwe jest także tworzenie i uzupełnianie tezausa z danej dziedziny nauki. Przykładem mogą być projektowane hasła dotyczące nowotworów.

W JHP hasła dotyczące nowotworów budowano przez dodawanie do nazwy narządu lub układu określnika nowotwór. Obecnie w DBN jesteśmy w trakcie przekształcania bazy w części dotyczącej nowotworów.

Proponujemy nową strukturę zapisywania deskryptorów dotyczących nowotworów, zgodnie z polską wersją słownika MESH.

1. Termin *Nowotwory (Neoplasms)* będzie stosowany, podobnie jak w MESH, dla nowotworów według umiejscowienia.
2. Termin *Rak (Carcinoma)* będzie określał pochodzenie histologiczne danego nowotworu, jego kategorię histopatologiczną (oczywiście jedynie w odniesieniu do nowotworów złośliwych wywodzących się z tkanki nabłonkowej).

Przykład deskryptora BN z użyciem terminu *Nowotwory*.

- 150 Nowotwory głowy i szyi
- 450 Head and neck neoplasms
- 450 Nowotwór szyi
- 450 Nowotwory szyi
- 450 Nowotwory górnego odcinka przewodu pokarmowego
- 450 Nowotwór głowy

- 450 Nowotwory głowy
- 550 |wg|aNowotwór
- 550 Rak płaskonabłonkowy
- 550 Węzeł chłonny
- 550 |wh|aRak jamy nosowo-gardłowej
- 550 |wh|aRak jamy ustnej
- 550 |wh|aRak krtani

I dla porównania ten sam deskryptor wg polskiej wersji MESH.

- 150 Nowotwory głowy i szyi
- 450 Nowotwór szyi
- 450 Nowotwory szyi
- 450 Nowotwory górnego odcinka przewodu pokarmowego
- 450 Nowotwór głowy
- 450 Nowotwory głowy
- 472 Head and Neck Neoplasms
- 550 |wg|aNowotwory wg umiejscowienia
- 550 |wh|aNowotwory przełyku
- 550 |wh|aNowotwory twarzy
- 550 |wh|aNowotwory jamy ustnej
- 550 |wh|aNowotwory ucha, nosa, gardła i krtani
- 550 |wh|aNowotwory przytarczyc
- 550 |wh|aNowotwory tarczycy
- 550 |wh|aNowotwory tchawicy

Proszę zwrócić uwagę, że w deskrytorze BN mamy jedynie 3 węższe deskryptory – tylko dla takich nowotworów głowy i szyi katalogowaliśmy publikacje, natomiast w słowniku MESH mamy wymienione wszystkie rodzaje nowotworów głowy i szyi.

Przykład hasła z użyciem terminu *Rak (choroba)*: tu DBN wygląda identycznie, jak hasło w MESH.

- 150 Rak drobnokomórkowy
- 450 Rak owsianokomórkowy
- 450 Carcinoma, Small Cell
- 550 |wg|aRak (choroba)
- 550 Rak płuca niedrobnokomórkowy

Deskryptory *Nowotwór* i *Rak* (choroba), oraz wszystkie hasła węższe do nich zostaną przekształcone w najbliższym czasie. Dostosujemy bazę BN w tym zakresie do polskiej wersji słownika MESH.

Hasła powstałe z przekształceń JHP

Oprócz zupełnie nowych haseł, w naszej bazie powstają także deskryptory z przekształceń JHP z haseł przedmiotowych z określnikiem, które w takiej formie nie mogłyby wystąpić w nowych rekordach bibliograficznych. Wyrażenia „temat plus określnik”, przekształcamy na wyrażenia samodzielne składniowo i znaczeniowo.

150 Leśnictwo |x gospodarka → Gospodarka leśna

150 Choroby zakaźne |x weterynaria → Choroby zakaźne zwierząt

150 Tarczycy |x nowotwór → Nowotwór tarczycy

Nie wszystkie hasła słownikowe z określnikiem zostaną przekształcone na samodzielne deskryptory. Większość z nich zostanie rozbita na dwa oddzielne hasła.

150 Jasnotowate |x systematyka → 150 Jasnotowate i 150 Systematyka

W przedstawionym powyżej przykładzie trudno byłoby wyobrazić sobie nowe deskryptory dla każdej rodziny, takie jak *Systematyka jasnotowatych*, *Systematyka różowatych*, etc.

6. Stosowanie deskryptorów ujęciowych w polu 658

Do kompletnego wyrażenia treści publikacji oprócz deskryptorów przedmiotowych zapisywanych w polu 650, w rekordach bibliograficznych stosujemy także deskryptory ujęciowe umieszczane w polu 658. Służą one przypisaniu treści materiału bibliotecznego do wybranych dziedzin nauki i sztuki oraz poszczególnych sfer aktywności człowieka²¹. Niektóre deskryptory ujęciowe przejęły funkcję

21 Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania – <http://przepisy.bn.org.pl/deskryptory/zasady-tworzenia-deskryptorow-bn#> [29.08.2018].

określników dawnego JHP BN, co okazuje się bardzo przydatne, szczególnie teraz, gdy treść dokumentu indeksowana jest współrzędnie.

O ile przedmiot publikacji powinien być wyrażony na takim samym poziomie szczegółowości co katalogowany dokument, to ujęcie jest uogólnione do szerokich dziedzin wiedzy lub życia²². Lista deskryptorów ujęciowych zamyka obecnie się w 33 kategoriach dotyczących nauki i sztuki oraz 8 odnoszących się do sfer życia. Takie rozwiązanie pozwala na pełniejszy opis treści materiału bibliotecznego w rekordach bibliograficznych. Często bowiem przedmiot publikacji może być rozpatrywany w różnych ujęciach, np. uprawa roślin z punktu widzenia najlepszych zabiegów agrotechnicznych dostanie ujęcie *Rolnictwo i leśnictwo*, ale już ekonomiczne aspekty uprawy, takie jak zyski z zebranych plonów, zostaną wyrażone przez deskryptor ujęciowy *Gospodarka, ekonomia, finanse*. Zdarzają się także sytuacje, gdy przedmiot publikacji może być rozpatrywany przez właściwą sobie dyscyplinę nauki, co w rezultacie prowadzi do tego, że deskryptory wyrażające temat mogą okazać się identyczne z deskryptorami ujęciowymi. W książce: *Ochrona środowiska* / [redakcja naukowa Jędrzej Nyckowiak, Jacek Leśny] deskryptor *Ochrona środowiska* występuje zarówno w polu 650 jak i 658.

W naukach medycznych, rolniczych i biologicznych najczęściej posługujemy się następującymi deskryptorami ujęciowymi: *Biologia, Medycyna i zdrowie, Ochrona środowiska, Opieka nad zwierzętami i weterynaria* oraz *Rolnictwo i leśnictwo*. Jednak w zależności od aspektu, w jakim jest wyrażony przedmiot publikacji, możemy także posługiwać się innymi deskryptorami, bowiem z uwagi na wielowymiarowy charakter ujęcia treści dopuszcza się stosowanie dwóch lub więcej deskryptorów ujęciowych w ramach jednego opisu bibliograficznego. Przykładowo, w publikacjach dotyczących farmakologii i farmakoterapii zazwyczaj stosujemy dwa deskryptory ujęciowe: 658 *Chemia* oraz 658 *Medycyna i zdrowie*, w artykułach dotyczących chowu i hodowli zwierząt oprócz ujęcia 658 *Rolnictwo i leśnictwo* często dajemy ujęcie 658 *Biologia*.

W naszej dotychczasowej praktyce publikacje z dziedzin, o których traktuje niniejszy artykuł łączą się najczęściej z następującymi deskryptorami:

- Historia – do wyrażania opracowań na temat historii danej nauki, bądź biografii uczonych tychże dziedzin,
- Gospodarka, ekonomia, finanse – np. do wyrażania ekonomicznych aspektów chowu bydła, gospodarczych aspektów funkcjonowania służby zdrowia, itd.

22 J. Kalinowski, *Deskryptory Biblioteki Narodowej...*, s. 6.

- Prawo i wymiar sprawiedliwości – np. prawne aspekty ochrony zwierząt w Polsce, aspekty etyczne i prawne pracy lekarzy,
- Inżynieria i technika – np. w publikacjach dotyczących biotechnologii.

Zakończenie

Zmiany w katalogowaniu wprowadzone w 2017 roku w Bibliotece Narodowej miały na celu ułatwienie dostępu do informacji użytkownikom katalogów bibliotecznych. Tworzenie nowych deskryptorów przedmiotowych nie zawsze jest łatwe, a wpasowywanie ich w istniejącą w bazie siatkę powiązań może nastręczać dodatkowych trudności. Jesteśmy jednak przekonane, że potrzeba i korzyści płynące z wprowadzania nowych deskryptorów przedmiotowych przewyższają niedogodności związane z ich tworzeniem. Naszym nadrzędnym celem jest prawidłowy opis przedmiotowy publikacji, a co za tym idzie umożliwienie użytkownikom katalogów odnalezienia materiałów bibliotecznych o istotnych dla nich, często bardzo szczegółowych zjawiskach, procesach, czy innych elementach rzeczywistości. Mamy nadzieję, że nasze działania będą nie tylko ułatwieniem pracy dla innych bibliotekarzy w Polsce, ale przede wszystkim przyczynią się do zwiększenia satysfakcji czytelników z kwerend wyszukiwawczych prowadzonych w katalogu BN.

BARBARA SZCZAP, KATARZYNA JANIEC**Subject cataloguing of biological sciences, agriculture and medical publications with the use of the National Library of Poland's descriptors**

Since the introduction of the National Library of Poland's descriptors, the task of subject specialist librarians is not only to prepare formal and subject description of publications, but also to create new descriptors. Subject descriptions in natural and medical sciences, due to their character – continuous, rapid development of these disciplines and their terminology – requires the creation of numerous new descriptors. On the one hand, for some of the sciences (such as ecology or genetic engineering) a novel conceptual apparatus is invented, and on the other hand, descriptors need to be very precise so as to correspond with the specificity of particular documents. To start with, a librarian has to determine whether a new descriptor needs to be created at all, and if so, what form it should take to become unequivocally understandable and to match the existing network of references.

The paper discusses the rationales for choosing descriptor names, as well as the creation of cross-references, and the structure of lower- and higher-level related and associated terms. The authors suggest solutions of certain problems, such as the representation of botanical and zoological taxonomy in the database, the creation of a classification of neoplasms, as well as a classification of human diseases versus animal and plant diseases. They also examine the application of thematic descriptors to biological sciences, agriculture and medical publications.